

■ Γεγονότα της Ελληνικής Επανάστασης

‘Η Σφαγή τῆς Χίου*

† 30ῆ Μαρτίου 1822

‘Η σφαγή τῆς Χίου ἀναφέρεται στὴν σφαγή δεκάδων χιλιάδων Ἑλλήνων τῆς Χίου ἀπὸ τὸν Ὄθωμανικὸ στρατό. Τὸ γεγονός συνέβη 30 Μαρτίου τοῦ 1822.

Εἶχε προηγηθεῖ ὁ ξεσηκωμὸς τοῦ νησιοῦ στὶς 11 Μαρτίου 1822, μὲ τὴν ἀπόβαση ἐκστρατευτικοῦ σώματος Σαμιωτῶν. Οἱ Ὄθωμανοὶ (ντόπιοι καὶ ἄλλοι πού εἶχαν ἔλθει ἀπὸ τὴν Ἀσία) κλείστηκαν ἀρχικὰ στὸ κάστρο. Στὶς 30 Μαρτίου ἐφθάσε ὁ ὀθωμανικὸς στόλος, ὁ ὁποῖος ἔλυσε τὴν πολιορκία καὶ ἄρχισε τὴν σφαγὴ τοῦ ὀρθόδοξου πληθυσμοῦ μὲ τὴν συμμετοχὴ καὶ ἀτάκτων μουσουλμάνων πού κατέφθαναν ἀπὸ τὶς ἀκτὲς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας μὲ κάθε εἶδους πλεύμενο.

* * *

Τὴν περίοδο αὐτὴ ἡ Χίος διέθετε μία μεγάλη καὶ ἀκμάζουσα ἑλληνικὴ κοινότητα, πού εὐημεροῦσε βασιζόμενη στὴν καλλιέργεια τῆς μαστίχας. Ἀπολάμβανε μάλιστα σημαντικὰ προνόμια ἀπὸ τοὺς Ὄθωμανοὺς, γιὰ τοὺς ὁποίους ἡ μαστίχα ἦταν ιδιαίτερα σημαντικὸ προϊόν. Συνέπεια τῶν προνομίων ἦταν ἡ μεγάλη αὐξηση τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ νησιοῦ, πού ἀριθμοῦσε τὸ 1822 περισσότερους ἀπὸ 100.000 κατοίκους.

Ὡστόσο, τὸ 1822 ὁ πληθυσμὸς ζοῦσε κάτω ἀπὸ τὴν

όθωμανική καταπίεση. Για την πρόληψη επανάστασης, είχαν μεταφερθεί στο νησί στρατεύματα από την Ασία και είχε τοποθετηθεί ως διοικητής ο σκληρός Βαχίτ πασαῦς. Οι Χιώτες έκαναν καταναγκαστικές εργασίες για την ενίσχυση τῶν ὀχυρώσεων και ταυτόχρονα ἀναγκάζονταν νὰ συντηροῦν αὐτὸν τὸν «μαχαιροφόρο ὄχλο» μὲ τὴν ἀπειλὴ τῆς βίας. Οἱ ὀθωμανοὶ καθημερινὰ ἔκαναν ἀρπαγές και φόνους στὴν πόλη και τὰ χωριὰ ἀτιμώρητοι.

Σχέδια για ἐξέγερση στὴν Χίο γίνονταν ἀπὸ τοὺς πρώτους μῆνες τῆς Ἐπανάστασης, τὸ 1821, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὸ ἡμερολόγιο τοῦ Τομπάζη. Τὸν Ἰούλιο τοῦ '21 εἶχε ἀναλάβει τὴν ὀργάνωση τῆς ἐξέγερσης ὁ Ἰωάννης Ράλλης, Χιώτης Φιλικὸς και ἄλλοτε ἔμπορος στὴν Ὀδησσό. Ὅμως Χιώτες ἔμποροι τῶν Κυκλάδων τὸν ἔπεισαν, ὅτι αὐτὴ ἡ ἐπιχείρηση ἦταν ἄκαιρη και ἐπικίνδυνη, κάτι στὸ ὁποῖο συμφώνησε και ὁ Ὑψηλάντης.

* * *

Τὸν Μάρτιο τοῦ 1822 ἡ Χίος ἐπαναστάτησε, ὅταν ὁ Ἀντώνιος Μπουρνιάς – πού ὑπῆρξε ἀξιωματικὸς τοῦ Ναπολέοντα κατὰ τὴν Αἰγυπτιακὴ ἐκστρατεία – ἀποβιβάστηκε μὲ διακόσιους ἄνδρες στὴν Σάμο και κάλεσαν τὸν Λυκοῦργο Λογοθέτη νὰ συμμετάσχει στὴν ἐπανάσταση τῆς Χίου.

Λυκοῦργος
Λογοθέτης
(1772-1850).

Ἀποφασιστικὴ σημασία για τὴν ἔκβαση τῆς ἐξέγερσης εἶχε ἡ ἀπραξία τῆς Κεντρικῆς Κυβέρνησης, ἡ ὁποία δὲν ἀπέστειλε ἔγκαιρα βοήθεια στοὺς ἐπαναστάτες. Τὴν καθυστέρηση τῆς βοήθειας ἀναφέρει και ὁ Γάλλος ἐθελοντὴς Maxime Raybaud, γράφοντας ὅτι οἱ προετοιμασίες για τὴν ἀποστολὴ δύο ὀλμοβόλων και ξένων στρατιωτικῶν κράτησαν 13 μέρες, ἐνῶ μόνο για νὰ πλεύσουν ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο μέχρι τὰ Ψαρὰ ἔκαναν 8 μέρες. Ὁ Γερμανὸς ἀξιωματικὸς Bellier de Launay γράφει ὅτι «ἂν εἶχαμε φτάσει 10 ἡμέρες νωρίτερα θὰ εἶχε σωθεῖ ἡ Χίος».

Αναγνωρίζεται ώστόσο ότι αυτή ή κυβέρνηση πρακτικά δέν εΐχε έξουσίες, καί ότι άνοργάνωτες έξεγέρσεις γίνονταν καί σέ άλλα μέρη τής Έλλάδας. **Ε**πίσης σημαντικό ήταν ότι ή έξέγερση άρχισε Μάρτιο, όποτε ό καιρός επέτρεπε τήν επιχείρηση του όθωμανικού στόλου. **Ο**ί μόνοι πού ξετείλαν βοήθεια στήν Χίο ήταν οί Ψαριανοί.

Εκτός τών άλλων αιτίων, στήν περαιτέρω άποδυνάμωση τών επαναστατών συνέβαλε καί ή διχόνοια μεταξύ τών δύο ήγετών, του Μπουρνιά καί του Λογοθέτη. **Ο**ί δέ ιστορικοί έχουν έπισημάνει, ότι ή άρχουσα τάξη του νησιού ήταν άπρόθυμη νά ένταχθει στήν έλληνική έξέγερση, φοβούμενη τήν άπώλεια τής ασφάλειας καί τής ευημερίας της. **Π**αρόλα αυτά ό Άντώνιος Μπουρνιάς προσπάθησε νά κάνει επανάσταση με διακόσιους άνδρες μαζί με τους άνδρες του Λυκούργου Λογοθέτη.

Καρά Άλής.

* * *

Ο ξεσηκωμός του εύφορου νησιού έξαγρίωσε τó Σουλτάνο. **Ε**τσι, ό Όθωμανικός στόλος υπό τήν ήγεσία του Κάρα Άλή έπλευσε προς τήν Χίο για νά καταστείλει τήν επανάσταση καί αποβίβασε περί τους 7.000 στρατιώτες από τήν Μικρά Άσία. **Μ**ε τήν άφιξη του μεγάλου έχθρικού στόλου (τήν Μεγάλη Πέμπτη, 30ή Μαρτίου, ό Καρά Άλής βρισκόταν στις βόρειες άκτες τής Χίου, με ισχυρότατο στόλο 34 πλοίων), οί έλληνικές δυνάμεις άποχώρησαν από τó νησί με έξαίρεση ένα τμήμα Ψαριανών πού παρακολουθούσε από άπόσταση τις κινήσεις τών Όθωμανών. **Χ**ωρίς σημαντική αντίσταση ό Όθωμανικός στρατός προχώρησε σέ έκτεταμένες λεηλασίες καί σφαγές άμαχου πληθυσμού, παρόλο πού ή συντριπτική πλειονότητα του νησιού δέν έκανε τίποτα για νά προκαλέσει τήν σφαγή, καθώς δέν συμμετείχε στήν έξέγερση κατά τής Όθωμανικής αυτοκρατορίας.

Άγιος Μηνάς.

Οί Ὄθωμανοί ἔκαψαν σπίτια καὶ σκότωσαν ὅλα τὰ παιδιὰ κάτω τῶν 3 ἐτῶν, ὅλους τοὺς ἄνδρες ἀπὸ 12 ἐτῶν καὶ πάνω, καθὼς καὶ ὅλες τὶς γυναῖκες ἀπὸ 40 ἐτῶν καὶ πάνω, μὲ ἐξαίρεση αὐτοὺς ποὺ ἦταν πρόθυμοι νὰ ἀσπαστοῦν τὸ Ἰσλάμ.

Τὴν Κυριακὴ τοῦ Πάσχα ἡ ἐχθρική δύναμη, 15.000 συνολικά ἄνδρες (κατὰ τὸν Σπηλιάδη 13.000) προχώρησαν πρὸς τὸ μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ, ὅπου κατέσφαξαν καὶ πυρπόλησαν πέντε χιλιάδες Χίους. **Μ**ερικὰ ἀπὸ τὰ κρανία τῶν Χίων αὐτῶν, σημαδεμένα ἀπὸ τὰ μοχθηρὰ κτυπήματα, μεταφέρθηκαν ἀπὸ ταξιδιωτὲς ἀκόμη καὶ στὴν Ἀμερική γιὰ νὰ δείξουν σὲ ὅλους τὴν προδοσίαν τῶν Τούρκων καὶ τῶν Εὐρωπαίων συνενόχων τους.

Ἡ βυζαντινὴ Νέα Μονή, κτισμένη ἀπὸ τὸν Κωνσταντῖνο τὸν Μονομάχο, ἔγινε ὁ τάφος δύο χιλιάδων τριακοσίων Χριστιανῶν. **Ὁ** περικολλητὴς ἐκεῖνος Ναὸς κἀκεῖ καὶ οἱ θησαυροὶ τοῦ λεηλατήθηκαν.

Τελικά, περισσότεροὶ ἀπὸ 40.000 κάτοικοι τοῦ νησιοῦ σφαγιάστηκαν ἢ αἰχμαλωτίστηκαν ἐνῶ μεγάλο μέρος τοῦ πληθυσμοῦ διέφυγε πρὸς τὰ Ψαρά, τὶς Κυκλάδες καὶ τὴν Πελοπόννησο. **Κ**ατὰ τὸν ἱστορικὸ Καστανὴ ποὺ ἦταν παρὼν στὴ σφαγὴ τῆς Χίου ὁ πληθυσμὸς τοῦ νησιοῦ ἔφθανε τὶς 180.000 ψυχές. **Κ**ατὰ τὸν ἱστορικὸ Μάμουκα, ὁ ὁποῖος ἦταν ἐπίσης παρὼν στὴν σφαγὴ ὁ πληθυσμὸς ἀνερχόταν στὶς 140.000 μὲ 150.000 ψυχές καὶ κατὰ τὰ κινεμάτια τῶν Τούρκων ὁ πληθυσμὸς ἀνερχόταν στὶς 120.000 ψυχές.

Ἐκεῖνο ποὺ εἶναι γεγονός, εἶναι ὅτι στὸ νησί τῆς Χίου ἔμειναν περὶ τοὺς 1.000 - 2.000 χιλιάδες ἄνθρωποι καὶ περὶ τοὺς 20.000 διέφυγαν ... **Ὅ**λοι οἱ ὑπόλοιποι, ἐκτὸς τῶν ἀγοριῶν ἀπὸ 3-12 ἐτῶν καὶ τῶν γυναικῶν ἀπὸ 3-40 ἐτῶν ποὺ αἰχμαλωτίστηκαν καὶ πουλήθηκαν

Νέα Μονή.

ἀπὸ Ἐβραίουσ δουλεμπόρουσ σὲ παζάρια τῆσ Δύσησ καὶ τῆσ Ἀνατολήσ, σφάχθηκα ἀνελέητα.

Ὁ τότε Τοῦρκος τοποτηρητῆσ τῆσ Χίου Βαχίτ πασᾶσ, ποὺ κατέγραψε τὰ συμβάντα, ἀναφέρει ὅτι «**τοὺσ μὲν ἠλικιωμένουσ ἐπέρασαν** (οἱ μουσουλμᾶνοι) γενναϊότατα ἐν στόματι μαχαίρασ, παρομοίωσ καὶ τὰσ ἠλικιωμένασ γραίασ, τὴν δὲ κινήτην περιουσίαν αὐτῶν ἐλεηλάτησαν ... τὰσ δὲ ὠραίασ κόρασ των καὶ τοὺσ τρυφεροὺσ νεανίσκουσ των ἠχμαλώτισαν. **Τὸ αἶμα ἔρρευσε ποταμηδόν...**». **Ὁταν** ὁ ἴδιος ἀπέστειλε στὴν Κωνσταντινούπολη ἀναφορὰ γιὰ τὴν ἀνακατάληψη τοῦ νησιοῦ, ἀπέστειλε μαζὶ καὶ 5 φορτία μὲ κομμένα κεφάλια καὶ 2 φορτία κομμένα αὐτιά. **Καταμετρώντας** τοὺσ νεκροὺσ ἀναφέρει κεφάλια ἱερέων, προεστῶν καὶ ἀνταρτῶν 1.109, «τελειωθέντεσ ἐν στόματι μαχαίρασ» 25.000, σκλαβωμένα ἀγόρια καὶ κορίτσια 5.000.

Ὁ Ἀνδρέασ Μάμουκασ ἀναφέρει: «**ἔκοβαν τὰ αὐτιά ἀπὸ τὰ κεφάλια καὶ κατόπιν τὰ διατηροῦσαν στὴν ἄλμη καὶ τὰ τοποθετοῦσαν σὲ βαρέλια. Τὰ ἔστελναν στὸν Σουλτᾶνο ὡσ ἀπόδειξη τῆσ ὑποταγῆσ τοὺσ ἢ ὡσ δελτία τῆσ ἐπιτυχίασ τουσ. Ἰδιαίτερη τιμὴ δινόταν ἂν τὰ ἐπαναστατικά κεφάλια ἀνήκαν σὲ διακεκριμένουσ ἀρχιεπισκόπουσ, ἄρχοντεσ ἢ κληρικοὺσ. Χίλια διακόσια κεφάλια εἶχαν ἤδη καταγραφεῖ στὴν ἱστορία τῆσ ἀμοιβῆσ ποὺ δόθηκε γιὰ τὸν καθ' ἕνα. Οἱ νέοι, βλέποντασ τοὺσ τυράννουσ τουσ ἀδυσώπητουσ καὶ ὑπακούοντασ στὴν προσταγὴ τῶν μητέρων τουσ, ἔπεσαν ὡσ μάρτυρεσ, προτιμώντασ ἕνα δοξασμένο θάνατο παρὰ μιὰ ἄχαρη ἀποστασία. Τὰ θύματα διατάζονταν νὰ γονατίσου. Γονατίζοντασ ὁ κάθε μάρτυρασ ἀναφωνοῦσε: «**Μνήσθητί μου, Κύριε!**». **Ἐνῶ** αὐτὸσ ἔλεγε αὐτὰ τὰ λόγια, τὸ γιαταγάνι ἔπεφτε ἐπάνω στὸν λαιμό του, ἀποκόπτοντά του μ' ἕνα κτύπημα τόσο ξαφνικό, ὡστε ἡ γλῶσσα ἐξακολουθοῦσε νὰ κινεῖται. **Τότε** ὁ Τοῦρκος ἔφερε ψυχρὰ τὸ σπαθὶ στὰ χεῖλη του, σκουπίζοντασ τὸ αἶμα μὲ τὸ στόμα του...».**

* * *

Μιὰ ἄλλη ὄψη τῆσ ὀθωμανικῆσ ἀγριότητασ κατὰ τοῦ πληθυσμοῦ τῆσ Χίου ἦταν ἡ πώληση –κυρίωσ γυναικῶν καὶ παιδιῶν– ὡσ δούλων. **Μεταφέρονταν** ὡσ ἐμπορεύματα σὲ παζάρια τῆσ Κωνσταν-

τινούπολης και τῆς Σμύρνης και πωλοῦνταν σὲ ἐξευτελιστικὲς τιμές. Ὁ Ὀλλανδὸς διπλωμάτης στὴν Κωνσταντινούπολη Γκάσπαρ Τέστα (Gaspar Testa) γράφει πρὸς τὸν Ὑπουργό του τῶν Ἐξωτερικῶν:

«Τὸ πιὸ σπαρακτικὸ θέαμα εἶναι τὰ σκλαβωμένα γυναικό-παιδα ποὺ ἔφεραν ἀπὸ τὴν Χίο ... Ἀγόρια και κορίτσια σέρνονται στοὺς δρόμους δεμένα τὸ ἓνα μὲ τὸ ἄλλο και ὀδηγοῦνται στὰ σκλαβοπάζαρα. Κοπέλες κρατοῦσαν στὸ χέρι ἓνα χαρτί μὲ τὸ ὄνομα τῶν Τούρκων κυρίων τους ποὺ ἔμειναν στὴν Χίο. Μὴ μπορώντας νὰ τίς συνοδέψουν οἱ ἴδιοι, τίς ἔστειλαν στὴν διεύθυνση τῶν σπιτιῶν τους στὴν Πόλη».

Ὁ Ἄγγλος πρόξενος στὴ Σμύρνη Francis Werry γράφει σὲ ἀναφορὰ του πρὸς τὴν Levant Company: «Στὸ δρόμο τῶν Φράγκων ὀδηγοῦνται πάνω-κάτω κοπάδια ἀπὸ παιδιὰ τῆς Χίου γιὰ πούλημα». Στὸν Courrier Francais τῆς 10-7-1822 ἀναφέρεται, ὅτι φανατικοὶ μουσουλμᾶνοι ἀγόραζαν τὸ θῦμα τους γιὰ 30 γρόσια και τὸ ἔσφαζαν γιὰ νὰ κερδίσουν μιὰ θέση στὸν παράδεισο. Πολλὲς γυναῖκες αὐτοκτόνησαν κατὰ τὴν μεταφορὰ και ἄλλες πέθαναν ἀπὸ ἀπεργία πείνας γιὰ νὰ γλυτώσουν τὸν ἐξευτελισμό. Στὴν Allgemeine Zeitung δημοσιεύεται ὅτι μικρὰ παιδιὰ κάτω τῶν 7 ἐτῶν ποὺ ἦταν ἀκατάλληλα γιὰ τὸ ἐμπόριο δένονταν και ρίχνονταν στὴν θάλασσα. Τὸ σκηνικὸ τοῦ δουλεμπορίου περιγράφει και ὁ ἱερέας τῆς ἀγγλικῆς πρεσβείας R. Walsh ἀναφέροντας ὅτι ἀπὸ τὴν 1η Μαΐου 1822 ἐκδόθηκαν 41.000 «τεσκερέδες» (ἔγγραφα ἰδιοκτησίας δούλων) και ὅτι 5.000 πουλήθηκαν στὴν Κωνσταντινούπολη. Κατὰ τὴν γαλλόφωνη ἐφημερίδα τῆς Σμύρνης Spectateur Oriental, ἕως τὴν 10-5-1822 στὸ τελωνεῖο τῆς Σμύρνης εἶχαν καταβληθεῖ δασμοὶ γιὰ 40.000 σκλάβους.

Τὰ παιδιὰ ὀδηγοῦνταν κατὰ ὀμάδες γιὰ ἐξισλαμισμὸ. Ὁ Ἄγγλος κληρικὸς Walsh γράφει ὅτι «μέσα σὲ μιὰ μέρα ἔγιναν περισσότεροι προσηλυτισμοὶ ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιο στὸ Κοράνι ἀπ' ὅσοι ἀπ' τὸ Κοράνιο στὸ Εὐαγγέλιο σὲ ἓναν αἰῶνα».

Οἱ ἀγοραπωλησιές σταμάτησαν στὶς 19 Ἰουνίου 1822 ὕστερα ἀπὸ ἐπέμβαση τῆς ἀδελφῆς τοῦ σουλτάνου, στὴν ὁποία ἀνῆκε ἡ Χίος ὡς φέουδο.

* * *

Ἡ σφαγή τῆς Χίου καὶ ἡ ἐπακόλουθη ἀνατίναξη τῆς τουρκικῆς ναυαρχίδας ἀπὸ τὸν Κανάρη εἶχαν μεγάλη ἐπίδραση στὴν κοινὴ γνώμη τῆς Εὐρώπης καὶ στὴν ἀνάπτυξη τοῦ φιλελληνικοῦ κινήματος. **Οἱ** Εὐρωπαῖοι συνειδητοποίησαν τὰ συμβαίνοντα στὴν Ἑλλάδα καὶ ἔδειξαν συμπάθεια πρὸς τὰ θύματα καὶ τοὺς ἥρωες ἐνὸς ἀνίσου ἀγῶνα.

Ἡ εἶδηση ἔφτασε στὶς εὐρωπαϊκὲς ἐφημερίδες ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη μέσω τοῦ Ὄθωμανικοῦ ταχυδρομείου (στὴν Κων/πολη δὲν ἐκδίδονταν ἐφημερίδες).

Στὴν ἐφημερίδα τῆς Βιέννης «Αὐστριακὸς Παρατηρητής» δημοσιεύτηκε ἡ εἶδηση τὴν 14 Ἀπριλίου (νέο ἡμ/γιο). **Στὶς** γαλλικὲς ἐφημερίδες δημοσιεύτηκε ἀρχικὰ τὴν 25 Μαΐου 1822, ἀναπαραγόμενη ἀπὸ τὸν Αὐστριακὸ Παρατηρητὴ ἢ ἀπὸ γερμανικὲς ἐφημερίδες. **Αναγγέλλεται** ἡ ἀπόβαση τουρκικοῦ στρατοῦ στὸ νησί καὶ γενικὴ σφαγή, ἡ ὁποία χαρακτηρίζεται «πέραν πάσης περιγραφῆς». **Ἡ** παρισινὴ Constitutionelle ἀναπαράγοντας ἀπὸ τὴν γερμανικὴ Allgemeine Zeitung ἀναφέρει, ὅτι τὰ γεγονότα πού εἶχαν προηγηθεῖ στὸ Αἶβαλί εἶναι ἀσήμαντα μπροστὰ στὴν σφαγὴ τῆς Χίου. **Τὴν** 20 Ἀπριλίου ἡ σφαγὴ διαρκοῦσε ἀκόμη. **Οὔτε** οἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιὰ ἐτύγχαναν οἴκτου. **Ὁ** καπετὰν πασῶς ἔσωσε μερικὲς ἑκατοντάδες στὸ φρούριο. **Οἱ** ἀπώλειες τῶν Τούρκων ἀναφέρονται στὶς 4.000.

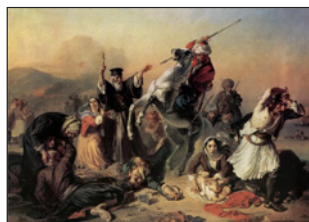
Εἰδήσεις πού ἔφτασαν ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη τὶς ἐπόμενες μέρες ἀναφέρουν τὴν δημόσια πώληση γυναικῶν καὶ παιδιῶν ἀπὸ τὴν Χίο στὰ παζάρια τῆς Πόλης. **Φανατικοὶ** μουσουλμᾶνοι πληρώνουν περὶ τὰ τριάντα πιάστρα γιὰ νὰ ἀγοράσουν ἓνα θῦμα πού τὸ σφάζουν ἀμέσως γιὰ νὰ ἐξασφαλίσουν μιὰ θέση στὸν παράδεισο, ὅπως ὑπόσχεται τὸ κοράνι γιὰ κάθε πιστὸ πού θὰ ἔχει φονεύσει ἓναν ἄπιστο. **Αὐτὲς** οἱ σκηνὲς προκάλεσαν τὸν οἴκτο τῶν Εὐρωπαίων διπλωματῶν πού βρισκόνταν ἐκεῖ ἀλλὰ δὲν ὑπῆρξε κάποιο διάβημα.

Εἰδήσεις φτάνουν καὶ ἀπὸ τὴν γαλλόφωνη Spectateur Oriental ἡ ὁποία, παρ' ὅτι ἀνθελληνικὴ, ἀναφέρει ὅτι «ἡ ἐκδίκηση καὶ ἡ παραφορὰ τῶν Τούρκων ὑπερέβη τὰ ὅρια». **Αὐτὴ** ἡ ἐφημερίδα ἀποδίδει τὴν εὐθύνη στοὺς ἐπαναστάτες. **Δημοσι-**

εύονται και προσωπικές μαρτυρίες Χιωτών που σώθηκαν. **Κ**άποιος αναφέρει ότι καθημερινά έρχονται από την Ασία στο νησί πλήθος Τούρκων για να λεηλατήσουν.

* * *

Γιὰ τὸν ἀριθμὸ τῶν θυμάτων ἀναφέρονται διάφορες πληροφορίες. **Τ**ὸ βιβλίο τῆς Ἐνώσης Μαστιχοπαραγωγῶν κάνει λόγο γιὰ 33.000 αἰχμαλωτισμένες ψυχές καὶ 33.000 σφαγμένους. **Ἐ**ὰν ὁμως συλλογιστοῦμε τὰ νούμερα τῶν ἐναπομεινάντων μαζί με αὐτοὺς ποὺ κατόρθωσαν καὶ διέφυγαν τὰ νούμερα τῶν χαμένων ψυχῶν εἶναι κατὰ πολὺ μεγαλύτερα καὶ ἂν λάβουμε ὑπ' ὄψιν τὴν ἐκτίμηση τῶν Τούρκων ὅσον ἀφορᾷ τὸν πληθυσμὸ.

Λεπτομερέστερες πληροφορίες προέρχονται ἀπὸ τὸ Λονδίνο. **Κ**ατ' αὐτές, πρὶν ἀπὸ τὴ σφαγὴ οἱ κάτοικοι τῆς Χίου ἦταν 110.000 ἐκ τῶν ὁποίων ἐπιβίωσαν 20.000. **Α**πὸ τὶς 90.000 ἀπώλειες οἱ 45.000 πωλήθηκαν ὡς δούλοι, ἀφοῦ τὴν 25 Μαΐου εἶχαν καταγράψει στὰ κατάστιχα τοῦ τελωνείου ὅτι εἶχαν πληρωθεῖ τὰ τέλη ἐξόδου γιὰ 41.000 ἄτομα. **Ο**ἱ ὑπόλοιποι 25.000 ἐξοντώθηκαν. **Α**πὸ τοὺς 20.000 ποὺ ἐπέζησαν οἱ 5.000 ἀπουσίαζαν ἀπὸ τὸ νησί κατὰ τὴν ἐξεγερση καὶ 16.000 κατέφυγαν στὰ Ψαρὰ, τὴν Σμύρνη καὶ ἄλλοῦ.

Ἡ Spectateur Oriental ἐκτιμᾷ τὸν ἀρχικὸ πληθυσμὸ τοῦ νησιοῦ σὲ 120.000 κατοίκους. **Π**ληροφορίες ἀναφέρουν καὶ ἐκτελέσεις Χιωτῶν ποὺ βρέθηκαν στὴν Κωνσταντινούπολη, τῶν ὁποίων οἱ περιουσίες δημεύτηκαν καὶ τὰ μέλη τῶν οἰκογενειῶν πωλήθηκαν ὡς δούλοι.

Στὴν Journal du Commerce δημοσιεύεται κατάλογος ὀνομάτων 207 Χίων ἐμπόρων ποὺ ἐκτελέστηκαν. **Τ**ὸν κατάλογο κατέγραψε ἔμπορος τῆς Φλωρεντίας μετὰ ἀπὸ αἴτηση γαλλικῶν, ἰταλικῶν καὶ γερμανικῶν ἐμπορικῶν οἰκῶν ποὺ εἶχαν συναλλαγές με τοὺς Χιωτὲς ἐμπόρους.

Ἡ ἀνατίναξη τῆς τουρκικῆς ναυαρχίδας (6 - 7 Ἰουνίου 1822) ἐκλαμβάνεται στὸν εὐρωπαϊκὸ τύπο σὰν ἐκδίκηση καὶ ἔνδειξη ἠρωϊσμοῦ. **Ἡ** All. Zeitung γράφει ὅτι «ἡ ἱστορία θὰ καταστήσει γνωστὸν εἰς τὰς ἐπομένους γενεὰς τὸ θάρρος τῶν Ἑλλήνων ναυτικῶν».

* * *

Ἡ εἶδηση τῆς σφαγῆς τῆς Χίου συγκλόνησε τὴν εὐρωπαϊκὴ κοινὴ γνώμη, ἢ στάση τῆς ὁποίας μεταστράφηκε ἀπέναντι στὴν ἑλληνικὴ ἐπανάσταση καὶ πλέον ὑπῆρξε θετικὴ. **Μετὰ** τὸ γεγονὸς αὐτὸ τὸ φιλελληνικὸ κίνημα φούντωσε καὶ σημαντικὸς ἀριθμὸς Εὐρωπαίων φιλελλήνων ἔσπευσαν στὴν ἐπαναστατημένη Ἑλλάδα γιὰ νὰ ἐνισχύσουν τὰ ἑλληνικὰ στρατιωτικὰ σώματα. **Σημαντικὴ** ἐπιρροή ἄσκησε τὸ γεγονὸς σὲ Εὐρωπαίους καλλιτέχνες. **Ἐμπνευσμένος** ἀπὸ τὴν σφαγὴ τῆς Χίου, ὁ Ευγένιος Ντελακρουά ζωγράφησε τὸν ὁμώνυμο πίνακα ποὺ ἐκτέθηκε στὸ Παρίσι καὶ ἔπαιξε σημαντικὸ ρόλο στὴν εὐαισθητοποίηση τῆς γαλλικῆς κοινῆς γνώμης γιὰ τὸν ἐπαναστατικὸ ἀγῶνα τῶν Ἑλλήνων.

Ποιητὲς (Οὐγκώ, Χέμανς, Πιέρποντ, Χίλ, Σιγκούρνει) ἔψαλλαν τὴν θλιβερὰ καταστροφὴ. **Πολλοὶ** ἔκαναν λόγο γιὰ τὸ ἀσυμβίβαστο τῆς τουρκικῆς φυλῆς μὲ τὸν ἀνθρωπισμὸ, ἐνῶ ἄλλοι τόνισαν τὴν ἀδυναμία συνύπαρξης Χριστιανῶν καὶ Μουσουλμάνων.

Ἡ ἑλληνικὴ νέμεση θὰ ἔλθει σύντομα, μὲ τὴν ἀνατίναξη τῆς τουρκικῆς ναυαρχίδας τοῦ Καρὰ Ἀλῆ ἀπὸ τὸν Κωνσταντῖνο Κανάρη (6 - 7 Ἰουνίου 1822).

*Τῶν ἐν τῇ Νήσῳ τῆς Χίου σφαγιασθέντων
ἢ αἰχμαλωτισθέντων Ἀδελφῶν ἡμῶν
ἐν τοῖς ἱεροῖς τοῦ Ἔθνους ἡμῶν ἀγῶσιν,*

Αἰωνία ἡ μνήμη!

(*) Πηγή: <https://el.wikipedia.org>, <https://averoph.wordpress.com> • Ἐπιμέλ. ἡμετ.